

Warszawa, dnia 03 października 2019 r.

RZĄDOWE CENTRUM LEGISLACJI
DEPARTAMENT PRAWNY I POSTĘPOWAŃ PRZED
TRYBUNAŁEM KONSTITUCYJNYM

RCL.DPPTK.590.13/2019

INFORMACJA O WYROKU

TRYBUNAŁU KONSTITUCYJNEGO

Z DNIA 11 CZERWCA 2019 R. W SPRAWIE O SYGN. AKT P 20/17¹

I. Problem konstytucyjny.

Postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie rozpoznawanej pod wspólną sygn. akt P 20/17 zostało zainicjowane pytaniami prawnymi Sądu Rejonowego w Gorzowie Wielkopolskim oraz Sądu Rejonowego w Dąbrowie Górniczej, przedstawionymi w związku z toczącymi się przed tymi sądami postępowaniami w sprawach orzeczenia kary łącznej. Pytanie prawne Sądu Rejonowego w Gorzowie Wielkopolskim dotyczyło kwestii zgodności art. 87 § 1 *ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny*², zwanej dalej: „KK”, w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości odstąpienia przez sąd od połączenia kar ograniczenia wolności i pozbawienia wolności oraz wymierzenia w ich miejsce kary łącznej pozbawienia wolności w sytuacji, gdy skazany nie uchyla się od wykonania kary ograniczenia wolności, z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Natomiast Sąd Rejonowy w Dąbrowie Górniczej przedstawił pytanie, czy art. 87 § 1 i 2 KK w zakresie, w jakim nakazują obligatoryjne połączenie kar pozbawienia wolności z karami ograniczenia wolności i wymierzenie jednej kary łącznej pozbawienia wolności w wypadku nadających się do połączenia kar pozbawienia wolności i ograniczenia wolności, jeśli nie mieszczą się w granicach określonych w art. 87 § 2 KK, oraz w zakresie, w jakim nie przewidują możliwości połączenia jedynie kar pozbawienia wolności z karami pozbawienia wolności oraz jedynie kar ograniczenia wolności z karami ograniczenia wolności, z jednoczesnym odstąpieniem od łączenia kar pozbawienia wolności z karami ograniczenia wolności w wypadku nadających się do połączenia kar tego

¹ Sentencja wyroku została ogłoszona dnia 18 czerwca 2019 r. w Dz. U. poz. 1135.

² Dz. U. z 2018 r. poz. 1600, z późn. zm.

samego rodzaju lub innych podlegających łączeniu, są zgodne z art. 2, art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 175 ust. 1 i art. 178 ust. 1 Konstytucji, z art. 6 ust. 1 i ust. 3 lit. a *Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r.*³ oraz z art. 20 i art. 47 *Karty praw podstawowych Unii Europejskiej*⁴.

Po szczegółowej analizie spełnienia przesłanki funkcjonalnej w przypadku obu pytań prawnych oraz po ustaleniu właściwego przedmiotu kontroli, a także dopuszczalnych i adekwatnych wzorców kontroli Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że problem konstytucyjny rozpatrywany w przedmiotowej sprawie dotyczy prawidłowości realizacji gwarancji wynikających z art. 45 ust. 1 i art. 175 ust. 1 Konstytucji, w sytuacji gdy przepis art. 87 § 1 KK przewiduje przy orzekaniu kary łącznej konieczność połączenia przez sąd kar pozbawienia wolności i ograniczenia wolności oraz orzeczenia kary łącznej pozbawienia wolności. Powoduje to, że rozstrzygnięcie w przedmiocie kary łącznej następuje w tym przypadku w istocie z mocy prawa, a nie na skutek merytorycznej decyzji sądu. Jak przedstawiły to Sądy pytające, zaskarżony przepis wprowadza automatyzm zamiany kary ograniczenia wolności na karę pozbawienia wolności bez względu na okoliczności konkretnej sprawy. Ogranicza tym samym kontrolę sądową w zakresie zasadności orzeczenia kary izolacyjnej w miejsce kary wykonywanej w warunkach wolnościowych.

II. Wzorce kontroli.

Jako adekwatne wzorce kontroli w przedmiotowej sprawie Trybunał Konstytucyjny uznał art. 45 ust. 1 i art. 175 ust. 1 Konstytucji, a zatem skonfrontował badany przepis z prawem do sądu, w aspekcie sprawiedliwości proceduralnej, oraz zasadą sądowego wymiaru sprawiedliwości.

III. Treść orzeczenia.

W omawianym wyroku Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 87 § 1 KK w zakresie, w jakim nakłada na sąd obowiązek połączenia kar pozbawienia wolności i ograniczenia wolności oraz wymierzenia kary łącznej pozbawienia wolności po dokonaniu zamiany kary ograniczenia wolności na karę pozbawienia wolności, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i art. 175 ust. 1 Konstytucji. Ponadto Trybunał umorzył postępowanie w pozostałym zakresie.

³ Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, z późn. zm.

⁴ Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 391.

W uzasadnieniu wyroku z dnia 11 czerwca 2019 r. Trybunał Konstytucyjny – powołując się na swoje wcześniejsze orzeczenia wydane w sprawach o sygn. akt SK 9/10 i P 37/14 – przypomniał, że standard konstytucyjny wymaga zachowania minimum kompetencji sądu w zakresie rozpatrzenia „sprawy” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji i sprawowania wymiaru sprawiedliwości w znaczeniu przyjętym w art. 175 ust. 1 Konstytucji. Dotyczy to w szczególności wymierzania sankcji karnych, które ingerują w sferę konstytucyjnie chronionej wolności osobistej jednostek. Omawiając przedmiotowy standard Trybunał wyjaśnił, że pojęcie „sprawy” na gruncie art. 45 ust. 1 Konstytucji obejmuje wszelkie sytuacje, w których pojawia się konieczność rozstrzygnięcia o prawach danego podmiotu w relacji z innymi równorzędnymi podmiotami lub w relacji z władzą publiczną. „Sprawa” w tym rozumieniu obejmuje zatem również przypadek, gdy sąd karny wymierza karę łączną, wydając wyrok łączny. Jak bowiem wyjaśnił Trybunał Konstytucyjny, powołując się na uzasadnienie wyroku w sprawie o sygn. akt K 16/16, wymierzenie kary łącznej polega na wymierzeniu jednej, nowej kary w miejsce prawomocnych kar jednostkowych, z zastosowaniem odrębnych dyrektyw i zasad jej wymiaru. W tym kontekście Trybunał zauważył również, że pojęcie „sprawy” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji pozostaje w ścisłym związku z pojęciem „wymiaru sprawiedliwości” rozumianym jako działalność państwa polegająca na sądzeniu, czyli wiążącym rozstrzyganiu sporów o prawo, w których przynajmniej jedną ze stron jest jednostka lub inny podmiot podobny.

W uzasadnieniu omawianego wyroku z dnia 11 czerwca 2019 r. zauważono, że w sprawach, w których nie jest możliwe zastosowanie art. 87 § 2 KK i orzeczenie na tej podstawie jednoczesnych kar łącznych pozbawienia i ograniczenia wolności, sądy karne stosują art. 87 § 1 KK, obligujący je do łączenia z urzędu kar jednostkowych ograniczenia i pozbawienia wolności w ten sposób, że z mocy ustawy muszą wymierzyć jedną karę, tj. karę pozbawienia wolności. Przepis art. 87 § 1 KK przewiduje przy tym „przelicznik”, zgodnie z którym miesiąc ograniczenia wolności równa się 15 dniom pozbawienia wolności. Z perspektywy skazanego na karę ograniczenia wolności oznacza to, że zostanie wobec niego zastosowana jakościowo i rodzajowo odmienna sankcja karna, o wyższym stopniu dolegliwości niż kara poprzednio orzeczona (kara izolacyjna w miejsce kary odbywanej w warunkach wolnościowych). Procedura sądowa powinna w takim wypadku spełniać standardy wynikające z art. 45 ust. 1 Konstytucji. W celu ich realizacji należy zapewnić sądowi orzekającemu o realnym pozbawieniu wolności pewien zakres możliwości oceny okoliczności konkretnej sprawy i ich uwzględnienia podczas „wymierzania” kary oraz

pozostawić temu sądowi pewną swobodę decyzyjną (minimum kompetencji sądu). W ocenie Trybunału przepis art. 87 § 1 KK nie spełnia przedmiotowych standardów, ponieważ redukuje funkcję „rozpatrzenia” sprawy i „wymierzania sprawiedliwości” do automatycznego przeliczenia kary ograniczenia wolności na karę pozbawienia wolności zgodnie z zasadami określonymi w ustawie oraz orzeczenia w miejsce kar wymierzonych za zbiegające się przestępstwa jednej kary łącznej pozbawienia wolności. Co więcej, uregulowanie to następczo niweczy gwarancję swobody orzekania, z której korzystał sąd wydający wyrok za jedno ze zbiegających się przestępstw i pozbawia takiej swobody sąd, który ma obowiązek wydać wyrok łączny. Ze wskazanych względów rozwiązanie przyjęte w zakwestionowanym przepisie pozostaje w kolizji z prawem do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez sąd, wywodzonym z art. 45 ust. 1 Konstytucji, oraz ogranicza swobodę orzekania przez sąd wydający wyrok łączny w stopniu, który narusza wysłowioną w art. 175 ust. 1 Konstytucji zasadę sprawowania przez sądy wymiaru sprawiedliwości.

IV. Wskazówki dla ustawodawcy.

W uzasadnieniu omawianego wyroku Trybunał Konstytucyjny nie przedstawił wprost wskazówek dla ustawodawcy w przedmiocie normatywnego kształtu regulacji poddanej ocenie konstytucyjnej.

Piotr Ołdak
Wicedyrektor
Departamentu Prawnego i Postępowań przed
Trybunałem Konstytucyjnym
w Rządowym Centrum Legislacji

/-podpisano bezpiecznym podpisem elektronicznym
weryfikowanym przy pomocy ważnego
kwalifikowanego certyfikatu/